

חינוך לחיים

פרשת אחרי מות

על הפסוק בפרשתנו 'ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', מביא רש"י את דברי התורה כהנים 'וחי בהם' - לעולם הבא, ואם תאמר בעולם הזה, והלא סופו מת הוא, הא מה אני מקיים וחי בהם לעולם הבא'.

דרשה זו צריכה ביאור, שהרי הלכה היא שפקוח נפש דוחה כל מצוות התורה, והגמ' ביומא פה מביאה כמה שיטות תנאים שנחלקו מהיכן נלמד דין זה, ובמסקנת הסוגיא נוקטת הגמ' דבריו של שמואל שדרש 'וחי בהם' - ולא שימות בהם, ומוסיף על כך רבא שבעוד הלימודים האחרים ניתן להפריכם הרי שדבריו של שמואל ברוחים ללא כל אפשרות של פירכא.

הנה לפנינו, חז"ל לומדים מפסוק זה עצמו החשיבות של חיי העולם הזה, עד כדי כך שבגללם אנו דוחים את כל מצוות התורה – שהם המביאים לידי חיי העולם הבא, והרי הם נראים כסתירה מוחלטת לדרשת התורה כהנים שמביא ברש"י הדורש הפסוק 'וחי בהם' - לעולם הבא'.

זאת ועוד, התורה כהנים מביא הוכחה לדבריו 'ואם תאמר בעולם הזה, והלא סופו מת הוא', והוכחה זו צריכה ביאור, ומה בכך ש'סופו מת הוא', והרי פעמים רבות מצינו בתורה התייחסות לחיים כאשר כוונתה לחיים זמניים בעולם הזה. כך מצינו בנחש הנחושת 'והיה כל הנשוח וראה אתו וחי' 'והביט אל נחש הנחשת וחי' - אף שאנשי דור המדבר מתו לבסוף, וכן מצינו עוד בדין הורג נפש בשגגה 'וזוה דבר הרצח אשר ינוס שמה וחי' 'הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי' - וגם שם מדובר על חיים גשמיים כפשוטו. מקום אחד מצאנו שהתורה מתייחסת לחיי נצח, בפר' בראשית לגבי עץ החיים, ושם אכן פירשה התורה 'ואכל וחי לעולם'. אם כן מנין לנו שכאשר התורה כתבה כאן 'וחי בהם' כוונתה לחיים העולם הבא??

נראה לומר, שהתורה כהנים דייק את לשון הפס' 'וחי בהם', ומכאן למדה שהכוונה לחיי העולם הבא. וזאת משום שבעודנו כאן בעולם הזה עומדת בפנינו הבחירה; לחיות חיי העולם הזה – חיים של גשמיות וחומריות והתענגות מהבלי העולם הזה, או לחיות חיי העולם הבא - חיים מרוממים ונעלים של דביקות בהקב"ה, שמירת התורה וקיום המצוות.

לעיני בשר נראה אמנם שבעולם הזה החיים הגשמיים הם החיים העיקריים, אלא שכל זה רק מכח ההעלם וההסתר השולטים בעולם ומדמים לעינינו את חיי ההבל בצבעים מושכים ומפתים. לאמיתו של דבר חיים כאלו אינם יותר מכזב ודמיון בעוד שרק חיים של תורה וקדושה, עשיית הטוב ושמירה מרע, הם חיי אמת ונצח הקיימים לעולם ולעולמי עולמים. זהו שאומרים חז"ל 'ואם תאמר בעולם הזה' - שכוונת התורה 'וחי בהם' לחיי הבל של עולם הזה, 'והלא סופו מת הוא' - חיים כאלו אינם קרויים חיים כלל, 'הא מה אני מקיים 'וחי בהם' לעולם הבא', לחיים הדבקים בנצחיות, לחיים של בן עולם הבא.

אכן, התורה למדנו דין של פקוח נפש, ולעתים חייבים אנו לדחות קיום התורה והמצוות בפני חיי שעה, אלא שאין זה סותר כלל את תכלית החיים בעולם הזה - לחיות חיי אמת, חיים של תורה ויראת שמים, ודביקות בחי החיים ב"ה המהווה ומחיה אותנו בכל רגע.

המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל היה רגיל לספר על אותו שדכן שהציע שידוך למאן דהוא, והלה רצה לדחות את השידוך בטענה שהסבא מהצד השני הינו איש פשוט ומגושם, עד שהבטיח לו השדכן שאותו סבא כבר איננו בין החיים, וכך גמרו את השידוך למזל טוב. בעת שמחת החתונה ראה המחותן איש כפרי מגושם היושב בראש המסובים ומחלק 'לחיים' ולחרדתו נודע לו שזהו הסבא המדובר. התרעם המחותן בפני השדכן על שרימה אותו: 'הרי אמרת לי שהסבא אינו חי, והוא הוא לפנינו, ענה לו השדכן 'וכי לזה יקרא חי'.

זהו הלקח שבאו חכמינו ז"ל ללמדנו. ניתן לחיות חיי הוללות ולשקוע בבז' של העולם הזה, להתענג בתענוגים חומריים ולדמות שאלו הם החיים. אלא שהמתבונן בעין בוחנת מבין שיש חיים ויש חיים, ולחיי הבל שכאלו לא ניתן לקרוא חיים ש'הלא סופו מת הוא'. הציווי 'וחי בהם' ניתן לקיים באופן אחד בלבד: 'הא מה אני מקיים 'וחי בהם' לעולם הבא', חיים שכאלו המביאים אותנו לעולם הבא.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת קדושים

"לא תקלל חרש"

שואל הר"ן, מדוע הדגישה התורה את איסור קללת החרש? והלא אסור לקלל כל יהודי, ואפשר היה לכתוב "לא תקלל" ותו לא?

אלא מתרץ הר"ן בדרשותיו יסוד נפלא: אם נשאל את עצמנו מדוע אסור לגנוב, תהיה זו שאלה מוזרה. אסור לגנוב, כי אסור לשלוח יד ברכוש הזולת, אסור לפגוע בו, אסור להזיק לו. ובכן, את טובתו של מי דרשה התורה? את טובתו של הגנב. והיה מקום לומר שהוא הדין בקללה, מדוע אסור לקלל? כי אסור לצער יהודי, אסור להכאיב לו, והשומע קללתו נפגע, הדבר חרה לו, פוגע בו, מציק ומדכדך ומכעיס.

אבל, אם כן, היה מותר לקלל חרש! מדוע לא? הרי אינו שומע, ולצומתו, המקלל משכך את כעסו, פורק את זעמו, יש כאן רווח בלי הפסד. אך לא, התורה אסרה אף לקלל חרש! ובאמת מדוע לא? משום שלא הבינו נכון את מהות האיסור.

מהאיסור לקלל חרש נמצאנו למדים, שאסור לקלל לא בגלל שהתורה חסה על המתקלל המצטער, אלא חסה על המקלל המשחית את נפשו על ידי "נקמתו" וקיללתו: תלמד להבליג, לסלוח, למחול ואל תקלל גם אם הלה אינו שומע!

וממילא נמצאנו למדים כי האיסור לגנוב ודומין, אינו רק לטובת - הנגנב: אלא גם לטובתו של הגנב, התורה דאגה לו שלא ישחית את נפשו בגניבה, שלא יתדרדר ושלא יחטא!!!

נמשיך הלאה. אנחנו קוראים בפסוק גם על 'לא תיקום'. אם חבר שלנו מיאן להשאיל לנו מגל אתמול והוא מבקש מאתנו היום אותו בדיוק - אנחנו צריכים לתת לו בשמחה. למרות שמבחינת ההתנהלות של 'תן וקח' - 'שמור לי ואשמור לך' זה אמור להיות אחרת. הלב לא רגוע.

זה בדיוק כמו שהוא שרשם בפנקסו את הסכום הנקוב בצ'ק שהביא לו שכנו לחתונת בנו; כדי שבבא העת גם הוא יידע לא להוסיף ולא לגרוע - חלילה - מסכום זה...

ידוע החקירה על המצווה בפרשתנו 'לפני עיוור לא תיתן מכשול' האם אדם שחלילה הציב מכשול בפני חברו אולם הלה בסוף לא נכשל, האם עבר באיסור של לפני עיוור או שמא כיוון שבפועל הוא לא הכשיל, הרי שלא חטא. לפי דברינו ברור א"כ שהוא עבר כי האיסור הוא בלהעמיד מכשול, ברגע שהעמדת מכשול פגעת בעצמך, באישיותך, וכמו שמדייקים 'לא תתן מכשול' האיסור בעצם הנתניה!!!

כשהתורה דורשת מאתנו 'ואהבת' היא דורשת לב נקי. חף מכל אינטרסים או מחשבות של אגו. אנחנו צריכים לתת כדי לתת. כי אנחנו רוצים שלשני יהיה טוב. בדיוק כפי שאנחנו רוצים שלעצמנו יהיה כך. בדיוק כשם ש'הכרת הטוב' ניתנה גם לדומם, כי הוא נועדה בעיקר לעצמך. שתהיה מחונך להיות "נותן". להיות "מצריך". להיות יהודי.

הציווי הזה שאומץ 'מאוד' על ידי יהודים ששכחו מיהדותם: "ואהבת לרעך כמוך" וידוע ומפורסם התמיהה: מדוע "לרעך" בדווקא? הן רעך בכל מקרה הוא חלק מהמעגל של ה "ואהבת". זוהי החברה הטבעית שכולנו אוהבים. מי לא אוהב את חברו?

ברם, היא הנותנת: ישנה חולשה אנושית מוכרת לאהוב את האחר. את השני. זה שלא במעגל הקרוב שלנו. לעזור לכל המי ומי בחוץ (ומי מדבר על קיצוניים שאוהבים בעיקר את העזתיים ה "בלתי-מעורבים" הרעבים לסיוע הומניטרי מוצנח... או לתושבי יו"ש הישמעאלים ה"סובלים" מכיבוש) ובדרך, אולי ה"רעך" נשכח. האוצר נמצא מתחת לגשר ואיש לא לוקח אותו. בדיוק לכן חידדה התורה שה"ואהבת" צריך להיות קודם - כך "לרעך". כמובן שזה נבחן במעשים ולא רק באהבה בלב שכבודה במקומה מונח.

(ונוסיף הרעיון על הפס' משבוע שעבר 'וכיפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל עדת ישראל - הסדר כאן ברור: בעדו, בעד ביתו, בעד כל קהל ישראל. הכהן הגדול הלא הוא איש כלל ישראלי. תפילותיו ביום הקדוש מתמקדות ברווחתו של כלל ישראל. עם ישראל נושא אליו עיניים, בפרט ביום הקדוש עת נכנס הוא לבית קדשי - הקדשים והעם כולו חרד מה יעלה בגורלו. אבל חרף מעמדו הציבורי בכלל ישראל, תמיד הסדר הנכון נשמר: קודם - כל בעדו, אחרי - כן בעד ביתו, ורק לאחר מכן כלל ישראל. שלא ידלג על "ביתו" כשהוא עוסק ב "כל קהל ישראל")

אולי בניגוד למה שחשבנו עד היום, 'בין אדם לחבירו' זה פחות 'לחבירו' אלא בעיקר 'בין אדם לעצמו' או: 'בין אדם לבוראו'. שלל המצוות המופיעות בפרשתנו מובילות אותנו לסדנה לחינוך עצמי. לחינוך לנתינה נקיה. נתינה נטו מתוך רצון כנה שלשני יהיה את הכי - טוב בעולם.

כי אתה הולך במידותיו של אבא שבשמיים שגומל איתנו כל טוב למרות שלא תמיד אנחנו עושים את רצונו. חסד של אמת.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com